

diplomaty. Ve středověku bylo na tento výraz technický úplně zapomenuto, až teprve koncem století 17. počalo se opět ve mluvě vědecké užívat slova »diplom«, které zachovalo se až na naše časy. Diplomy udílí zeměpán, vynikající vědecké a umělecké korporace (university, akademie), obce, spolky různé atd.; diplomy opatřeny jsou pečeti a podpisem toho, kým uděleny byly. Dnes máme celou řadu diplomů na př. diplomy šlechtické, jimiž se uděluje neb uznává šlechtictví nebo stupeň šlechtický, diplomy doktorů, jimiž se nabývá hodnosti akademické, diplomy umělců, jež propůjčují akademie nebo společnosti věd a umění, diplomy čestné, jež dávají obce svým měšťanům čestným, spolky svým členům čestným atd.

Diplomy, jsou-li udíleny úřady veřejnými, jsou listinami veřejnými, jinak pokládají se za listiny soukromé.

II. Poplatky.

1. Diplomy vydané úřady veřejnými anebo obcemi podléhají poplatku kolkovému 1 zl. (p. s. 41 lit. *a* a p. s. 7 lit. *g.* popl. z.). Byla-li o vyřízení žádosti za propůjčení měšťanství čestného vydána zvláštní listina, podléhá tato poplatku 1 zl. (výn. min. fin. ze dne 13. června 1863 č. 19865).

2. Diplomy jinými osobami vystavené podléhají poplatku 50 kr. za arch (p. s. 41 lit. *h* popl. z.).

Dispense překážek manželství.

I. Dějiny.

Právo udíletí dispens od překážek manželství kolísalo jednak mezi státem a církví, jednak mezi papežem a biskupy. Zákonodárství z r. 1868, poslední důležitá změna v rakouském právu manželském, navrátilo státu zase právo manželské, kterého se tento r. 1856 byl vzdal. Jako přísluší nyní opět státu právo stanoviti překážky manželství, tak přísluší jemu též výhradně právo překážky ty prominouti. Dle §. 83. o. o. z. zjednávaly sobě oprávněné státní úřady před rokem 1856 z pravidla dobré zdání ordinariátu, dříve než samy rozhodly, a znělo-li toto záporně, odpíraly dispens. Když pak bylo r. 1868 zavedeno manželství civilní, odpadl též důvod ku dalšímu zjednávání si dobrého zdání úřadu církevního. K uzavření manželství před světským úřadem není potřebí žádné církevní dispense. Chtějí-li však snoubenci, jimž vadí překážka práva církevního uzavřítí též církevní sňatek, musí ovšem sobě též církevní dispens zjednat. V tomto případě jest pak také zcela oprávněno, jestliže státní úřady jako dříve sobě nejprve vyžádají dobré zdání ordinariátu, a jestliže jeho svolení podmínkou dispense činí.

II. Platné právo.

§ 83. o. o. z. ustanovuje o prominutí překážek manželství: »Z důležitých příčin může býti žádáno za prominutí překážek manželství u zemské vlády, která dle povahy okolností další vyšetřiti má.«

1. Vypočtení důvodů pro udělení dispense, jak je v církevním právu nalézáme, o. o. z. tedy nepřijal; úřad příslušný posouditi má, je-li tu dostatečných důvodů k udělení dispense čili nic.

2. Obč. zákon přijal rovněž rozdělení překážek manželství na promínutelné a nepromínutelné, neuváděje však výslovně, které překážky za promínutelné, a které za nepromínutelné považovati dlužno. Dle zásad práva manželského jsou překážkami nepromínutelnými překážky,

kte­ré plynou z právní po­va­hy ma­nělské smlouvy, dále ta­kové, kte­ré vy­plývají z prá­v ur­čitém oso­bám pří­sluš­cích, a ko­nečně pře­kážky, jichž obe­jíti dle tr. z. v sobě zahr­nuje zločin. Sem patří tu­diž zběsilost, šílenství, blbost, ne­dospělost, donu­cení, únos, omyl, ne­mo­houcnost plni­ti po­vinnosť ma­nělskou, nezle­tilost, těho­tenství, svazek ma­nělský, krev­ní pří­bu­zenství a šva­krovství v li­nii vzestupující a sestupující. Pře­kážkou pro­mi­nutel­nou jest: vy­šší svě­cení, sla­vný sli­b bez­ženství, růz­nosť ná­bo­ženství, pří­bu­zenství a šva­krovství v li­nii po­bočné, ci­zoložství, vraž­da ma­něla, ne­dostatek ohlášek, sla­vného pro­hlášení, svolení aneb po­treb­né plné mo­ci, ka­to­licismus. Av­šak od ně­kterých z těchto pře­kážek neudílí se vů­bec dis­pens, od ně­kterých pak jen velmi zřídka (srov. d. dv. kanc. ze dne 21. ledna 1808 pol. sb. z. 30 č. 5, dv. d. ze dne 20. února 1808 sb. z. s. 833).

3. Udílení dis­pense od pře­kážek ma­nělství při­kázáno jest ze­mské vlá­dě (místodržitelství). Oso­bám vojenským udílí dis­pens ze­mské ge­nerální ve­lite­lství (roz­h. nejv. ze dne 10. února a 12. května 1853). Druhou a po­sední sto­licí jest mi­nis­terstvo vni­tra, po pří­padě mi­nis­terstvo války (min. nař. ze dne 1. čer­vence 1868 č. 80 ř. z., nař. ze dne 22. dubna 1815). Pří­slušnou jest ona ze­mská vlá­da, v jejímž ob­vodu ža­da­tel má své by­dliště. Ma­jí-li snoubenci svá by­dliště v ob­vodu růz­ných vlá­d ze­mských, a je-li pře­kážka ta­kovou, že oba o dis­pens žá­dati mu­sí, má ka­ždá stra­na po­dati žá­dosť u své ze­mské vlá­dy. Ci­zinci mu­sí žá­dati za dis­pens od pře­kážky, kte­rá jsouc v jich stá­tě uz­návána je ku ma­nělství činí ne­způ­so­bi­lými, u své vlá­dy (§ 34. o. o. z.). Za dis­pens žá­dá se z pra­vidla před uzavře­ním ma­nělství. Dle §. 84. o. o. z. ma­jí stra­ny sa­my před uzavře­ním ma­nělství a vlas­tním jmé­nem za pro­mi­nutí pře­kážek žá­dati. Av­šak též po uzavře­ném sňatku může za dis­pens býti žá­dáno. § 84. o. o. z. to­tiž us­ta­no­vuje: Jest­liže se po uzavře­ní ma­nělství ob­jeví pro­mi­nutelná pře­kážka, kte­rá před tím ne­byla známa, mo­hou se stra­ny též pro­střed­nictvím svého du­chov­ního správce za­mlčevše svého jména ku ze­mské vlá­dě ob­rátiti, aby jim pře­kážka ta­to pro­mi­nuta byla. Sporný jest vý­znam prvé věty. Dle jedno­ho vý­kladu jest pře­kážkou před tím ne­zná­mou pře­kážka dříve ne­zjevná; dle jiného vý­kladu pře­kážka, kte­ré si obě stra­ny ne­byly vě­domy. Po­sední pří­snější ná­hled jest asi správným vzhledem ku slovu »se ob­jeví«.

4. Ze­mská vlá­da má ku po­dané žá­dosťi za dis­pens »dle způ­so­bu okol­nosť dal­ší vy­šetře­ní před­sev­zíti.« To­to vy­šetře­ní děje se nej­častěji do­ta­zem ordina­riátu, neb též jiných úřadů (po­licejních, před­sta­venstev obcí, sou­dů).

5. O pro­mi­nutí ohlášek platí zvláštní před­pisy. Ó pro­mi­nutí druhé a třetí ohlášky, po pří­padě o po­vo­lení zkrácení lhůty, po kte­rou ohláška světského úřadu vy­věse­na býti má, pří­sluší roz­ho­do­va­ti v prvních sto­licích po­li­tickým úřadům, pak obecním úřadům, jimž při­kázána jest po­li­tická správa (§ 1. zák. ze dne 4. čer­vence 1872 č. 111 ř. z., kterým § 85. o. o. z. změněn byl). Rovněž pří­sluší nyní ok­res. po­li­tickým úřadům, resp. obecním úřadům, jimž svě­řena správa po­li­tická v prvních sto­licích, udělení úplné pro­mi­nutí ohlášky, jsou-li tu ná­le­havé okol­nosťi, zvlášť je-li tu ne­bez­pečí blíz­ké smrti (§ 1. zákona ze dne 4. čer­vence 1872 č. 111 ř. z., kterým § 86. o. o. z. byl změněn). V po­sednějším pří­padě mu­sí však snoubenci před úřadem dis­pensi udílejícím pří­sežně stvrditi, že jim žádná ma­nělství jich bránící pře­kážka známa není (§ 86. o. o. z.). Pro­mi­nutí všech tří ohlášek má se po slo­žení této přísahy také tehdy udě­liti, jedná-li se o sňatek oso­b, o nichž vše­obec­ně má se za to, že jsou oddány (§. 87.

o. o. z.). K udělení dispense jest však v tomto případě toliko zemská vláda oprávněna. Žádost může býti podána duchovním správcem se zamlčením jmen stran (§ 87. o. o. z. praes. l. dv. kanc. ze dne 11. září 1820 dol. rak. sb. pol. z. str. 556). Opomenutí přísahy dle §§ 86, 87 o. o. z. nečiní sice dispensi o sobě neplatnou, úřady a duchovní správci, kteří však sňatek v tomto případě předsevzali, mají býti potrestáni (dv. d. ze dne 23. září 1817 sb. z. s. č. 1372).

6. Dispens odstraňuje překážku. Dle toho měly by se, když dispens teprve po uzavření manželství byla udělena, ohlášky sňatku znova předsevzít, leč zákon upouští (§ 88. o. o. z.) od opakování ohlášek. Toliko svolení ku sňatku musí znovu a to před duchovním správcem a dvěma hodnověrnými svědky býti prohlášeno a ve knize sňatků zaznamenáno (§ 88. o. o. z.). O takovém manželství má se pak za to, jakoby již prve platně bylo uzavřeno (§ 88. o. o. z.). Za platné a obnovené pokládá se manželství však toliko na základě tohoto slavnostního prohlášení, nikoli na základě pouhého záznamu do knihy sňatků.

7. Kdo nechá se oddati zamlčev známou jemu zákonnou překážku, aniž by dříve byl řádnou dispensi obdržel, dopouští se přestupku a trestá se tuhým vězením ode tří až do šesti měsíců, svůdce tresce se však vždy přísněji. Vězení se má zostřiti, jestliže jedné straně překážka byla zmlčena a ona takto beze své viny ku neplatnému manželství byla svedena (§ 507. tr. z.).

III. Právo církevní.

Dle církevního práva přísluší právo dispense od překážek manželství rozlučujících a některých zakazujících papeži, který je udílí zvláště datariemi nebo poenitentiariemi, pro země misionářské t. zv. congregatio de propaganda fide. Biskupové mají k udělení dispensí od papeže plnou moc (quinquennalie, facultates); od ohlášek dispensují z vlastního práva. Důvody dispensační jsou v církevním právu přesně vytčeny. Dispens udílí se za různé poplatky ve třech formách: forma pro nobilibus, forma communis a forma pauperum.

IV. Poplatky.

Žádosti za dispens kolkují se dle p. s. 43 a) popl. z. 50 kr. na každém archu. Dispens sama není předmětem daně.

Diurnisté náležejí ku kancelářskému personálu, jehož úřady za diurnum ku písařským pracím používají. Poměr diurnistů ku státu nebo ku samosprávné korporaci, u jichž úřadů jsou zaměstnáni, jest ryze soukromoprávní. Práva a povinnosti jich dlužno tedy posuzovati dle ustanovení všeob. obč. zákoníka o smlouvě námezdní. Úřady státní mají diurnistů jen ku pracím písařským užívati; toliko výjimkou mohou býti ku manipulačním pracím kancelářským úředníkům na výpomoc přiděleni (§ 53 nař. min. vnitra a spravedl. ze dne 17. března 1855 č. 52 ř. z.). Podobně mohou v zastoupení státních úředníků samostatně na komise vysílání býti, nebo jako pomocníci zapisovatelů, nebo jako průvodčí státním úředníkům přiděleni býti (viz čl. Diety). Diurnisté, ačkoliv nejsou úředníky, mohou býti nicméně vzati do přísahy pro výkon služební, k němuž přibíráni bývají. Následkem toho nemohou služby, jež toliko za diurnum se konaly, vpočteny býti do výslužného (nál. říš. s. ze dne 21. dubna 1879 č. 71 sb. »Hye« č. 180). Neutěšené postavení diurnistů, zvláště nedostatek nároků na pensi vzbudilo hnutí k tomu směřující, by diurnisté do svazku státních úředníků byli